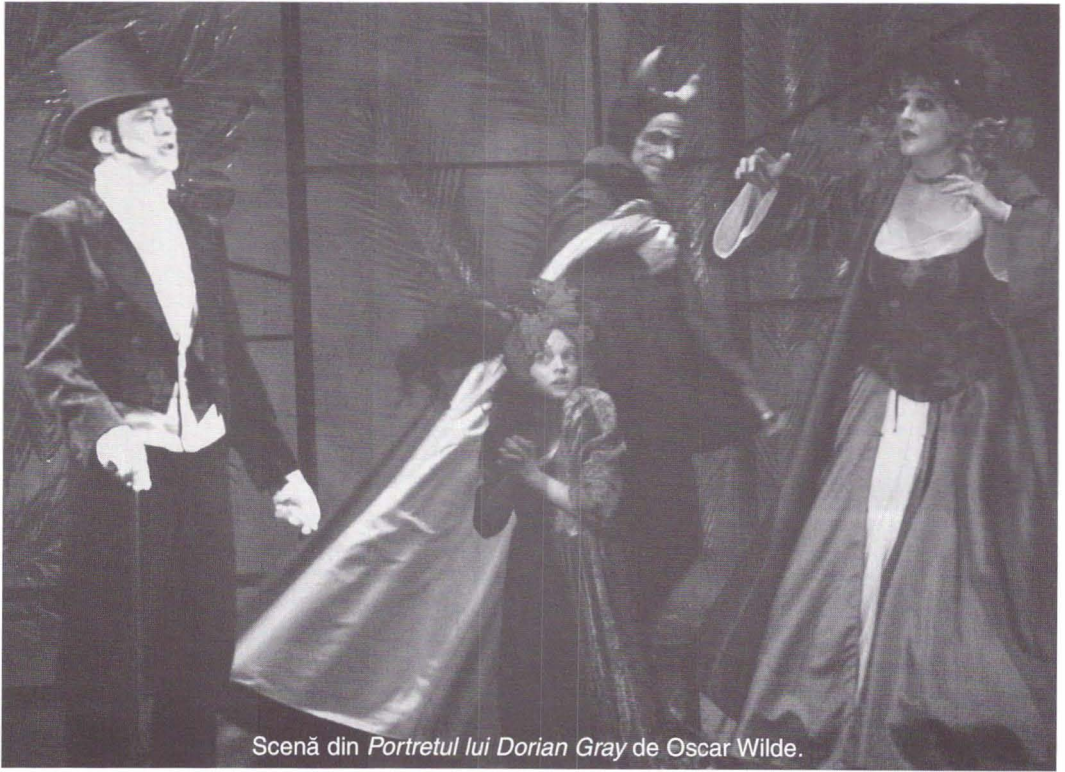

EVENIMENT

Scenă din *Portretul lui Dorian Gray* de Oscar Wilde.

Adrian MIHALACHE

Dorian – gay?

Romanul *Portretul lui Dorian Gray* de Oscar Wilde este considerat astăzi drept piatra de temelie a unei construcții simbolice ambițioase, încununată de succes. La peste o sută de ani de la publicarea lui (în 1891), identitatea *gay* a devenit – din excentrică și inavuabilă – acceptabilă, respectabilă, chiar admirabilă. Portretul individului *gay* nu mai este ascuns în debara, precum cel al lui Dorian Gray, ci expus la loc de cinste, în holul de onoare. Comunitatea homosexuală, încă minoritară, s-a transformat, dintr-un cerc marginal, într-unul elită, deoarece a știut să-și promoveze eficient imaginea. Portretul-robot al individului *gay* înfățișează un personaj cultivat, rafinat, politicos, original în gândire, atent la dietă și la igiena corporală, evoluând cu grație pe scena socială. Trebuie să ai o mare doză de naivitate pentru a accepta o asemenea corelație între opțiunea sexuală și imaginea socială. Statistic vorbind, printre cei *gay* și cei *straight* (hetero), procentajul de primitivi este același. Mentalul colectiv a ajuns să perceapă însă

identitatea *gay* exact în modul dorit de comunitatea respectivă. Trăsăturile secundare, presupus asociate cu homosexualitatea, sunt valorizate pozitiv, astfel încât orice tip *cool*, fie și *hetero*, să și le poată asuma. Salvador Dali afirma despre sine că diferă de un nebun doar prin faptul că nu e, de fapt, nebun, în rest având același tumult imaginativ. *Metrosexualul* zilelor noastre (individul extrem de îngrijit, uns, la propriu, cu toate alifiile) poate și el susține că se deosebește de un *gay* doar prin faptul că nu e *gay*. Este simptomatic faptul că, în 2004, cel mai important premiu al literaturii engleze (*Booker-Man prize*) a fost acordat romanului *The Line of Beauty* al lui Alan Hollinghurst, care descrie anii de ucenicie ai unui tânăr *gay*, în Anglia represivă a lui Margaret Thatcher. Un mare capitol din istoria mentalităților, început cu oroarea victorienilor, șocați de romanul lui Wilde, se încheie în aclamațiile unanime la adresa cărții lui Hollinghurst.

Adaptarea dramatică a *Portretului lui Dorian Gray*, propusă de Dragoș Galgoțiu la Teatrul Odeon, este un fapt cultural apt să redeschidă dezbateră în jurul identității *gay*. Să nu uităm că evenimentul se plasează în mediul românesc, puțin permeabil la cultura *gay*, cu care contactul este încă recent. Mai important, transpunerea subiectului din limbajul narativ al ficțiunii în cel teatral al reprezentării schimbă în mod esențial modul de receptare.

Iradiera corporală, esențială în teatru, lipsește din roman. Corpul actorului este o prezență intensă, nemijlocită, învăluită doar de perdeaua de lumini, în timp ce, în proză, personajul este învelit în perdeaua mult mai deasă a cuvintelor. Faptul că *Dorian Gray*—Răzvan Mazilu se exprimă doar prin postură și mișcare potențializează seducția pe care acesta o exercită. Mai mult, dubla etalare, pe scenă, a „portretului” ca nud, atât în ipostaza robusteții musculare mature, cât și în aceea a grației adolescente, transformă și radicalizează efectul portretului din carte, mult mai „cuvios”, acesta. Seducția în fața frumuseții devine excitare în fața nudității. De fapt, abia pe scenă, *Dorian Gray* apare explicit ca *Dorian Gray*, romanul rămânând, în această privință, ambiguu. Doar corelarea cu detaliile din viața personală a autorului a făcut ca eroul să fie văzut ca un *alter-ego* al acestuia din urmă. Recitind cartea, făcând abstracție de ideologia *gay* care a anexat-o, poți găsi elemente proaspete, surprinzătoare.

Problema centrală a romanului nu este homosexualitatea, ci pericolul generat de estetizarea, cu orice preț, a existenței. În Anglia de la sfârșitul epocii victoriene coexistau câteva moduri de viață. Cel aristocratic priza *dandy*-smul impasibil și elitist, simbolizat de Brummel, prietenul Prințului de Wales. Acest mediu prețuia afectarea și detașarea, absența oricărei manifestări emoționale, chiar declanșate de faptul artistic. Modul de viață dominant era cel al burgheziei filistine, care punea valorile morale deasupra celor intelectuale. Mediul intelectual credea în puterea artei de a contribui la ameliorarea vieții sociale. În acest mediu se dezvoltase mișcarea *Arts and Crafts*, avându-l pe William Morris ca reprezentant notoriu. Ideologia mișcării era că frumosul poate fi democratizat, pus la îndemâna tuturor, prin intermediul tehnologiei societății industriale. Or, infuzia de frumusețe nu putea decât să contribuie la rafinarea moravurilor și la îmbunătățirea calității vieții tuturor, inclusiv a claselor „de jos”. Decorul admirabil creat de Andrei Both pentru spectacol este într-un total fidel stilului artistico-industrial al epocii.

Între aceste medii, poziția lui Oscar Wilde, ca și aceea a eroului său, era oscilantă și ambiguă. Lipsit de resurse materiale care să-i asigure independența, Wilde depindea de succesul literar, asigurat, acesta, de audiența în sfera claselor mijlocii. Pentru a le fermeca, emitea paradoxuri în serie, dând publicului satisfacția

Oana COJOCARU și Răzvan MAZILU.

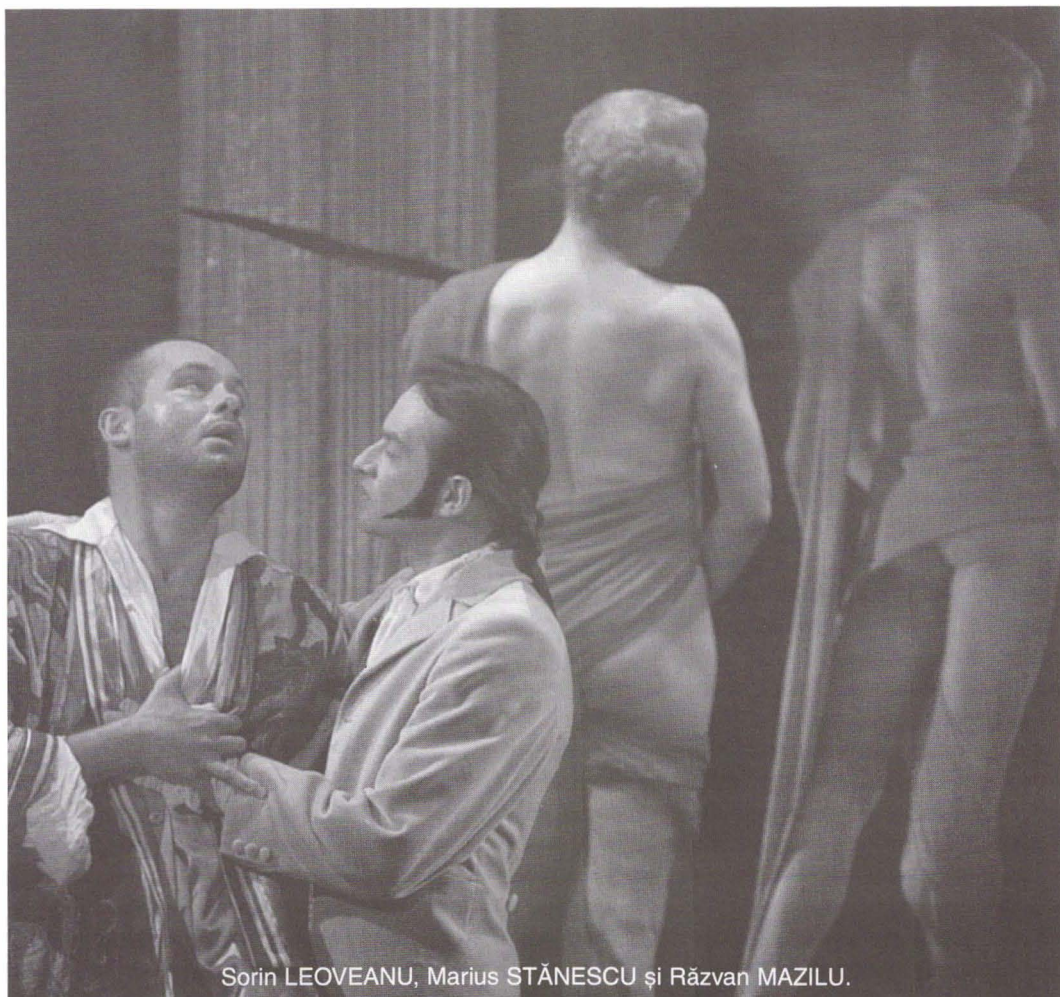
de a se crede mai inteligent decât, în realitate, era. Conștient de faptul că, în mare măsură, opera lui teatrală era manipulare, nu creație, afirma că-și pusese geniul în viață și doar talentul în artă. Aspira la modelul aristocratic de *dandy*, dar nu-l putea asuma pe deplin, din cauză că, pentru el, exista, totuși, ceva care conta într-adevăr, anume *arta*. Or, pentru un *dandy* autentic, nimic, de fapt, nu contează.

Dorian Gray este, poate, creația lui cea mai autentică, deși nu cea mai pură. Nici eroul nu este, pe deplin, un *dandy*, deoarece se arată capabil de entuziasm. Prietenii îi ironizează inflamarea pentru talentul lui *Sibyl Vane* (admirabilă Oana Cojocaru, în spectacol). Scena-cheie a cărții este aceea în care actrița își pierde talentul, din cauza emoției autentice pe care o simte față de adoratorul ei real, în timp ce el o părăsește, pentru că nu-i iartă abandonul artei în favoarea vieții. Portretul lui Dorian se alterează, nu din cauză că eroul ar plonja în adâncurile imoralității (experiența *gay* fiind subînțeleasă de comentatori), ci pentru că el înaintea prea departe în stilizarea existenței. Estetizarea excesivă presupune acceptarea rigorilor unei frumuseți aseptice, care respinge intruziunea realului impur. Or, tocmai acesta din urmă oferă șansa depășirii canoanelor, printr-un efort creator, care să genereze o formă nouă, percepută inițial, de către esteți, ca barbară. Romanul trimite înapoi la romantici, îndeosebi la Byron, deoarece readuce în discuție tema demonismului frumuseții. Aduce însă o nuanță insolită: aspirația estetică obsesivă este periculoasă, pentru că este idolatrie. Cartea trimite însă și înainte, în timp, la romanele intelectualizate ale lui Aldous Huxley, prin aceea că sugerează că stilizarea estetică a existenței nu e niciodată inocentă, deoarece înăbușă creativitatea.

Preluarea romanului de curentul *gay*, la care contribuie și dramatizarea lui Dragoș Galgoțiu, mi se pare săracă, reductivă, față de multiplele sensuri ale cărții.

Bogăția ei apare cu evidență din comparația cu un alt roman celebru, scris cu doar șase ani mai devreme, în 1886, *The Strange Case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde* de Robert Louis Stevenson. În ambele cazuri avem de-a face cu o dedublare de personalitate, Mr. Hyde fiind pentru Dr. Jekyll ceea ce portretul este pentru Dorian. Spre deosebire de romanul lui Wilde, care a contrariat, cel al lui Stevenson, într-un totu similar, s-a bucurat de o primire favorabilă, lipsită de controverse. Diferența de receptare nu se explică prin prezența vreunui mesaj *gay* codificat, ci prin faptul că Stevenson menține conflictul în limitele moralei, în timp ce Wilde îl extinde la nivelul estetic. Publicul acceptă mai ușor că răul este fața ascunsă a binelui, decât că aspirația către frumos ar putea fi, în sine, blamabilă. Că binele și răul sunt inextricabil legate, era, încă la vremea aceea, un truism. Că vina este consubstanțială aspirației către frumos este, încă astăzi, un paradox.

Pe scena Teatrului Odeon îl vedem îndeosebi pe Dorian *Gay*. Eroul cărții, însă, este mai curând *Grey* decât *Gay* sau *Gray* existența lui estetizată pare pictată în nuanțele rafinate de gri ale lui Whistler, dar este la fel de cenușie ca orice viață din care elanul creator lipsește.

Sorin LEOVEANU, Marius STĂNESCU și Răzvan MAZILU.